

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

בס"ד, כ"ח תמוז התשפ"ו

חולין ע"ד – אכילת איבר מדולדל, עובר בן שמונה חודשים, ודם, חלב ופדיון בבן פקועה

שאלות:

1. שמואל נגע בנבלה של עכבר שכבר התקשה, האם הוא טמא שרץ?

אכילת איבר מדולדל

- **רב יוסף** מסר שמועה בשם **רב יהודה** בשם **רב** לפני **רב הונא**: "שמי שאוכל אבר מדולדל של בהמה שנשחטה – לוקה משום אבר מן החי". אחד החכמים אמר שזה לא נכון ומסר בשם **רב יצחק בר שמואל בר מרתא** בשם **רב**: ש"אינו לוקה" כי זו רק מצות פרוש מדרבנן. **רב הונא** שאל על איזה שמועה נכון לסמוך?
- **רב יוסף** כעס ו**תירץ** שאין סתירה בין השמועות: הוא דיבר במקרה שהבהמה מתה, והמיתה עושה ניפול לאבר המדולדל, שנחשב כאבר מן החי ואסור מהתורה ועל הלאו הזה מתרים בו, והוא לוקה. והשמועה השניה עסקה במקרה שהבהמה נשחטה: השחיטה לא עושה ניפול, והאבר נחשב כמחובר לבהמה בשעת השחיטה והותר בה, ולכן האוכל אותו לא לוקה מהתורה.
- **רבא** בירר את המקור מהתורה, לכך ש"מיתה עושה ניפול ושחיטה לא עושה ניפול" מהפסוק בשרצים: "וְכָל אֲשֶׁר יִפֹּל עָלָיו מֵהֶם בְּמוֹתָם יִטְמָא". המילים "במוותם יטמא" מיותרות שהרי כבר נאמר "מנבלתם", הן באות ללמד שדווקא המוות עושה ניפול ומטמא, אבל שחיטה לא עושה ניפול.
- רב אדא בר אבהו** מקשה שהפסוק נאמר בשרצים שאין בהם שחיטה (שחיטה לא מועילה להם), ו**רבא** משיב שדנים ב"אם אינו עניין" לשרצים – תנהו עניין לבהמה. אבל הגמרא מקשה שעדיין לומדים מהמילה 'במוותם' ששרצים מטמאים רק כשהם לחים כמו בשעת המיתה, ולא כשהם התייבשו? והגמרא מתרצת שכתוב פעמיים 'במוותם'.
- **רב חסדא** אמר שמחלוקת **רבי מאיר** ו**חכמים** במשנה אם השחיטה מטהרת אבר שיצא, היא רק באבר של עובר שהיה חי בשעת שחיטה, אבל אם העובר כבר מת – לכל הדעות שחיטת האם לא מטהרת את האבר שיצא, כי המיתה כבר עשתה לו ניפול. **רבה** חולק וסובר שהם חולקים בשני המקרים.

2. נחשון שחט עובר בבטן אמו, האם אפשר להוציא את העובר, ולאכול אותו?

עובר בן שמונה או תשעה חודשים

- המשנה אמרה ששחיטה מטהרת טריפה מטומאת נבילה, משום שיש במינה שחיטה, וששחיטת בן שמונה חודשים חי שנמצא בבטן לא מטהרת אותו, כי אין במינו שחיטה עצמית.
- הגמרא מקשה מבריייתא שמוכיחה מבן שמונה "שאף על פי שיש במינו שחיטה", השחיטה לא מטהרת אותו מטומאת נבילה, ו**רב כהנא** מתרץ שהכוונה היא שיש במינו שחיטה אגב אמו כבן פקועה, אבל התנא של משנתנו לא מחשיב את שחיטת האם כשחיטה שלו.

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

- הגמרא מבררת אם ככה מניין לתנא של הברייתא ששחיטה מטהרת בהמה טריפה מטומאת נבילה, הרי קשה מבן שמונה שלא נטהר? רב יהודה אמר בשם רב שלומדים מהפסוק: "כִּי יָמוּת מִן הַבְּהֵמָה – הַמִּילָה מִן" מלמדת שיש מקצת בהמה מתה שמתמאת (נבילה רגילה), ויש מקצת בהמה מתה שלא מתמאת (טריפה שחוטה).
- רב הושעיא מסתפק: אם הרועה הכניס את ידו לרחם ושחט בן תשעה חי בתוך מעי אמו החיה – מהו הדין? האם השחיטה הזו מועילה לו, כשאמו נשארת בחיים? (והגמרא מסבירה שהשאלה שייכת גם לדעת רבי מאיר שכן פקועה שנגמרו חודשיו תמיד צריך שחיטה, וגם לחכמים, כי כאן זה מקרה מיוחד של שחיטה בתוך הבטן)?
- רב חנניא מציע לפשוט מהמשנה שלנו, שניסתה להבדיל טריפה מבהמה טמאה, שלולד שנולד כטריפה לא היתה לו שעת הכושר להישחט? מכאן ששחיטה בבטן לא מכשירה! אבל רבא דוחה את ההוכחה ומעמיד את המשנה בבהמה שנולדה עם חמש רגליים (בתוספת רגל אחורית), שהיא טריפה משעת יצירתה ולא היתה לה שעת כושר.
- המשנה החדשה אומרת, שהשוחט בהמה ומצא בה עובר בן שמונה חודשים (חי או מת) או בן תשעה מת – העובר מותר באכילה מיד בשחיטת אמו. הבעלים רק קורע את העובר ומוציא ומנקז את הדם המצוי באיבריו (מפני שדם העובר אסור באכילה ככל דם). כאן גם רבי מאיר שחולק בהמשך יודה, כי בן 8 לא נחשב בהמה ששייכת בו שחיטה.
- אבל עובר בן תשעה חי:
 - לפי רבי מאיר: העובר נחשב כבהמה עצמאית, והוא טעון שחיטה להיתר אכילה, וחייב על שחיטתו בדין "אותו ואת בנו" (אסור לשחוט אותו ואת אמו באותו היום).
 - לפי חכמים: שחיטת אמו מכשירה אותו לגמרי, והוא לא טעון שחיטה עצמית בכלל.
 - לפי רבי שמעון שזורי: אפילו אם העובר גדל והגיע לגיל חמש שנים והוא חורש בשדה – שחיטת אמו שהתבצעה בעבר מכשירה אותו לאכילה ללא שחיטה. (והגמרא תברר במה זה שונה מדעת חכמים)
 - אם קרעו את הבהמה החיה ומצאו בה בן תשעה חי – הולד טעון שחיטה לכל הדעות, מפני שאמו לא נשחטה.

3. צדוק שחט פרה מעוברת, האם מותר לאכול את הדם של העובר?

דיני דם וחלב בשליל

- רבי אלעזר אמר בשם רבי אושעיא שחכמים הקלו בבן תשעה חי רק לעניין שחיטה, ולא לדברים אחרים. והגמרא מחפשת ולא מצליחה למצוא, מה אסור בוודאות בבן הפקועה, כי החלב וגיד הנשה שנויים במחלוקת שרבי מאיר אוסר ורבי יהודה מתיר.
 - לכן הגמרא משנה את הגירסה בדברי רבי אושעיא, שחכמים הקלו בו רק על דברים שקשורים באכילה (שחיטה, חלב וגיד הנשה), אבל לעניין דינים אחרים (כמו איסור הרבעת כלאיים או חרישה בשור וחמור יחדיו) – הוא נחשב כבהמה עצמאית ומי שעושה בו את האיסורים האלו חייב מלקות לכל הדעות.
- ריש לקיש ורבי יוחנן נחלקו בדין דם העובר:
 - רבי שמעון בן לקיש סובר: שמי שמתיר את חלב העובר (רבי יהודה) – מתיר גם את דמו באכילה, ומי שאוסר את החלב (רבי מאיר) – אוסר גם את הדם.

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

- **רבי יוחנן חולק וסובר:** שגם לשיטת **רבי יהודה** שמתיר את חלבו – דמו אסור באכילה. **רבי יוחנן הקשה על ריש לקיש** ממשנתינו שאומרת שאפילו לעובר בן שמונה שכולם מתירים את חלבו, הדם אסור, וקורעו ומוציא את דמו?
 - **רבי זירא מסביר** שלפי **ריש לקיש**, אין הכוונה שהדם מותר ממש לדעת **רבי יהודה**, אלא הכוונה שאין עליו עונש כרת. הגמרא **מקשה** הרי לפי **רבי יהודה** יש כרת אפילו על דם התמצית (דם שנשאר באיברים) שהוא לא דם הנפש, כי הוא לומד מהריבוי 'אשר יאכל כל דם'. אם ככה גם דם השליל צריך להיות אסור בכרת.
 - רב יוסף בריה דרב סלא חסידא מתרץ** שלפי **רבי יהודה**, עונש כרת על דם התמצית נלמד מהריבוי, ולכן הוא קיים רק בבהמה שחייבים כרת על דם הנפש שלה. אבל בעובר, שאין בו דם נפש (הוא נותר בשחיטת אמו) – אין כרת גם על דם התמצית שלו.
4. לרוני יש טלה בן פקועה אפשר לפדות איתו את הפטר חמור של יוסי?

פדיון פטר חמור בן פקועה

- הגמרא **מסתפקת** האם מותר לפדות פטר חמור באמצעות טלה שהוא בן פקועה חי בן תשעה חודשים (לפי **חכמים** שהוא לא צריך שחיטה כי שחיטת אמו מטהרתו):
- מצד אחד, הוא נחשב כשחוט שמונח בסל ("כבשרא בדיקולא"), ואין פדיון פטר חמור בבהמה שחוטתה. מצד שני, הוא חי ורץ בשדה, ונקרא "שה".
- **מר זוטרא פוסק** שלא פודין בו (מכיוון שלומדים "שה שה" מגזירה שווה מקרבן פסח שבו בן פקועה פסול, כי הוא כיוצא דופן). **רב אשי חולק** ופוסק שפודין בו, אחרת יש עוד דברים ללמוד מהגזירה שווה, אבל מכיוון שהתורה ריבתה בלשון כפולה בפסוק "תפדה תפדה" נלמד שניתן לפדות בכל סוגי הטלאים למשל גם בבעל מום ונקבה.
- הגמרא **מבררת** במקרה שבהמה שחוטתה נטמאה מאב הטומאה ונעשתה ראשון לטומאה, מה דין העובר שבמעיה?
- **רבי יוחנן סובר:** שמונין בו ראשון ושני (העובר נחשב כגוף נפרד מאמו, ולכן הוא נטמא ממנה ונעשה שני לטומאה).
- **רבי שמעון בן לקיש סובר:** שלא מונין בו ראשון ושני, העובר והאם נחשבים כגוף אחד, והעובר הוא ראשון לטומאה כמו אמו. דינו כ"אגוז המתקשקש בקליפתו" שהם גוף אחד.
- **ריש לקיש מקשה על רבי יוחנן**, ממה ששנינו שעובר שנחתכה ידו נטמא, ואם הוא לא חלק מהאם ולא הוכשר מדמה של בית השחיטה, איך הוא הוכשר לקבל טומאה, **רבי יוחנן מתרץ** שהוא הוכשר בשחיטה כדעת **רבי שמעון**.
- גם **רבי יוחנן מקשה על ריש לקיש** מברייטא שאומרת שבן פקועה שעבר בנהר ונרטב הוכשר לקבל טומאה, ואז בבית הקברות הוא נטמא. אילו היו האם והעובר גוף אחד (כשיטת **ריש לקיש**), העובר היה צריך להיות מוכשר לקבלת טומאה כבר מדם השחיטה של אמו, למה הוא צריך לעבור בנהר כדי להיות מוכשר? **ריש לקיש מתרץ**, שמדובר בשחיטה שלא יצא בה דם, והיא לא מכשירה לפי הדעה שחולקת על **רבי שמעון**.

והגמרא תמשיך לדון בזה בדף הבא.